

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Pille-Riin Meikop

**MOTIVEERIVA INTERVJUEERIMISE MEETODI
RAKENDAMINE HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA 12.
KLASSI ÕPILASTE EDASISTE KARJÄÄRIVALIKUTE
VÄLJASELGITAMISEKS TARTU HERBERT MASINGU
KOOLI NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Anu Aunapuu, MA

Pärnu 2021

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Anu Aunapuu

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Anu Aunapuu

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Pille-Riin Meikop

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Karjäärinõustamine ja motiveeriv intervjuerimine hariduslike erivajadustega gümnaasiumiõpilaste toetamiseks	6
1.1. Karjäärinõustamise teenus koolides	6
1.2. Käsitlusi hariduslike erivajadustega õpilastest	10
1.3. Ülevaade motiveerivast intervjuerimisest kui nõustamismeetodist	15
2. Uurimus Tartu Herbert Masingu kooli gümnaasiumiõpilaste edasiste karjäärivalikute väljaselgitamiseks	19
2.1. Tartu Herbert Masingu kooli tutvustus	19
2.2. Uurimismeetod, valim ja läbiviimine	20
2.3. Uuringu tulemused	23
2.4. Arutelu, järeldused ja ettepanekud juhtkonnale	30
Kokkuvõte	34
Viidatud allikad	36
Lisad	42
Lisa 1. Intervjuu kava	42
SUMMARY	44

SISSEJUHATUS

Iga õpilane, kes lõpetab gümnaasiumi, on valikute ees, mida teha pärast kooli lõpetamist. Valiku tegemine võib olla keeruline, sest õpilased ei tea, mida nad tahaksid edasi teha. Põhjuseid, miks õpilaste karjäärivalikute tegemine osutub keeruliseks, võib olla palju.

Hariduslike erivajadustega (HEV) õpilased vajavad rohkem tähelepanu ja toetust, et edaspidise eluga hakkama saada. Cook (2017, lk 1) käsitles oma uuringus probleemi, mis puudutab erivajadustega abiturientide valmisolekut kõrghariduse omandamiseks või tööle minemiseks ning tõi välja üheks põhjuseks vähese kokkupuute karjäärispetsialistidega. Civitta Eesti AS uuringus (2017, lk 86) selgus, et 34% haridusasutustest hindas karjääriõppe kvaliteeti ja mahtu ebapiisavaks. Põhjus, miks ei korraldata koolides karjääriõpet vajalikus mahus ja kvaliteedis, on puuduva ametikoha olemasolu.

Niinepuu (2015, lk 19) uuringust selgus, et 61-st hariduslike erivajadustega õpilasest ei teadnud seitse õpilast, kas minna edasi õppima ning üks abiturient välistas edasised õpingud. Tulemused näitavad, et probleem valikute tegemisel on juba põhikooli lõpetajate seas. Tuginedes eelnevale, on lõputöö uurimisprobleemiks HEV õpilaste teadmatus, mida teha pärast kooli lõpetamist, kuna neil puudub piisav koolipoolne tugi edasiste karjäärivalikute tegemistel.

Antud lõputöö eesmärk on välja selgitada Tartu Herbert Masingu Kooli 12. klassi õpilaste karjäärivalikud ettepanekute tegemiseks juhtkonnale karjääriõppes muudatuste tegemiseks. Töö eesmärgist lähtuvalt on uurimisküsimus järgmine: mis mõjutab Tartu Herbert Masingu Kooli 12. klassi õpilaste edasist karjäärivalikut?

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgnevad uurimisülesanded:

- Koostada teoreetiline ülevaade motiveerivast intervjuerimisest, õpingute jätkamisest pärast gümnaasiumi lõpetamist, hariduslike erivajadusega gümnaasiumilõpetaja toetamisest ning karjäärinõustamisest gümnaasiumis
- Koostada kava ja motiveeriva intervjuu küsimused ning planeerida uuringu läbiviimise aeg ja koht
- Viia läbi gümnaasiumi lõpetajate seas intervjuud ning tulemusi analüüsida
- Teha järeldused ja ettepanekud kooli juhtkonnale karjääriõppe muudatuste tegemiseks

Töö koosneb kahest peatükist, millest esimeses osas antakse teoreetiline ülevaade motiveerivast intervjuerimisest kui nõustamismeetodist, selle rakendamisest karjäärinõustamisel ning hariduslike erivajadusega õpilastest ja nende toetamise võimalustest gümnaasiumis õppides. Teine peatükk annab ülevaate uuringu läbi viimisest Tartu Herbert Masingu Koolis. Kirjeldatakse uurimismeetodit, sh andmete kogumist ja analüüsi, valimit, tulemusi, tehakse analüüs, järeldused ja ettepaned kooli juhtkonnale karjääriõppe muudatuste tegemisel.

1. KARJÄÄRINÕUSTAMINE JA MOTIVEERIV INTERVJUEERIMINE HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA GÜMNAASIUMIÕPILASTE TOETAMISEKS

1.1. Karjäärinõustamise teenus koolides

Esimesi karjäärinõustamise teenuseid pakuti 20. sajandi alguses Ameerikas, kui Frank Parsons esindas uut teadusvaldkonda, mis soovis aidata inimesi, eriti noori, kes olid kogunud tööstusrevolutsiooni. Kuni 1950. aastateni oli kutsealase juhendamise põhieesmärk elukutse ja ametialane edu, mis koosnes peamiselt inimese võimete analüüsimisest ja nende võrdlemisest konkreetse elukutsega. (Duarte, 2017, lk 2). Kui varem oli karjäärinõustamine suunatud individuaalsete erinevuste väljatoomisele, siis tänapäeval on lõppeesmärgiks üksikisikute elukorralduse parandamine karjääris ja elu arengus (Maree, 2010, lk 365).

Karjäärivalikute üle mõtlemine, valikute tegemine ja otsustamine algab juba kooliajal. Karjäärinõustamine on teenus, mille abil aidatakse noorel teha valikuid. Õppe- ja karjäärinõustamise programmi vahendamine (Haridus- ja Teadusministeerium, 2017, lk 6) toob välja, et karjäärinõustamise eesmärk on toetada isikut teadlike karjääriotsuste tegemisel ja elluviimisel. Nõustamise käigus aidatakse isikul analüüsida iseennast, oma võimalusi ning planeerida karjääriga seonduvat. Karjääriteenus on karjääriõpe, karjääriinfo edastamine ja nõustamine. Tööturuteenuste ja –toetuste seadus (2005) § 14 sätestab: „Karjäärinõustamine on töötule ja töö- või teenistussuhte lõpetamise kohta teate saanud töötajale tema isikuomadustele, haridusele ja oskustele vastava haridustee, tööalase valiku, koolituse või töö soovitamise. Karjäärinõustamise eesmärk on nõustada isikut töö- ja kutsevaliku, töö saamise ja karjääri kujundamise küsimustes.“

Õppe- ja karjäärinõustamise programm (Haridus- ja Teadusministeerium, 2017, lk 5, 6) toob välja, et karjääriteenuste peamine sihtgrupp on 7–26-aastased lapsed ja noored. Kõige suuremat tähelepanu vajavad põhikooli-, gümnaasiumi- ning kutseõppeasutuste õpilased. Karjäärinõustamisel toetatakse noori teadlike karjääriotsuste tegemisel. Põhikooli- ja gümnaasiumiõpilasi nõustatakse individuaalselt vähemalt kord kolme aasta jooksul.

Üleminek põhikoolist keskkooli on noorte hariduskarjääri üks võtmekohti. Irimaal tehtud (McCoy *et al.*, 2019, lk 154) uuringus toodi välja, hariduslike erivajadustega (edaspidi HEV) õpilaste üleminekukogemustele on pööratud suhteliselt vähe tähelepanu. Uuring toetus enam kui 7000 noore andmete uurimisele, kus selgus, et HEV noortel on üleminek keskkooli negatiivsem. Üldiste õpiraskuste ja vaimupuudega õpilastel on üleminek veelgi raskem kui HEV õpilastel. Hariduskogukond peab olema teadlik üleminekuraskustest, mida kogevad õpilased üleminekul põhikoolist keskkooli. Koolide ülesanne on tagada HEV õpilaste täielik akadeemiline ja sotsiaalne kaasatus kogu üleminekuportsessi vältel.

Breitkreuz (2017 lk 2, 38) tõi oma uuringus välja, et karjääriks valmistumine on Kanada ühiskonnas kasvav trend. Kanada statistikaametist selgub, et 2011. aastal olid 64,1% 25-64-aastastest täiskasvanutest omandanud teisejärgulise kvalifikatsiooni, samas kui 2006. aastal oli protsent 60,7. Antud uurimistöös tuli välja kuus peamist põhjust, mis mõjutas keskkooliõpilasi karjääriotsuste tegemisel: vanemate osalus, ühiskondlikud vaated ülikooli ja kutsekarjäärile, ühiskondlik ebavõrdsus, tööturu asukoht ja seisund, õpilaste motivatsioon.

2015/2016. õppeaastal õppis kõrgkoolides 260 tudengit, kellel oli diagnoositud puue (Habicht & Kask, 2016, lk 99). Üliõpilaste riiklike stipendiumite seaduses (2019) § 7 on toodud välja erivajadusega üliõpilaste stipendiumid, mille eesmärgiks on toetada erivajadusega üliõpilasi kõrghariduse omandamisel.

Otsus, mida teha pärast gümnaasiumi lõpetamist võib osutuda gümnaasiumilõpetajatele väga keeruliseks. Kui 2007. aastal jätkas õpinguid kõrgkoolis 67% keskkooliõpilaste omandajatest, siis 2017. aastal vaid 56% (Kreepuu & Jaggo 2018, lk 4). Antud

tulemuste põhjal võib öelda, et õpingute jätkamine kõrgkoolis pärast gümnaasiumi lõpetamist on langev trend.

Civitta Eesti AS (2017, lk 190–191) õppe- ja karjäärinõustamise programmi vahehindamise aruandes on toodud välja, et enamus gümnaasiumi lõpetajaid on teadmatuses, millist eriala valida. Ühe põhjusena tuuakse välja õppijate vähene teadlikkus karjäärivõimalustest ja õpivalikutest. Ühe lahendusena toodi välja kohustusliku praktikasüsteemi rakendamist gümnaasiumitasemel, mis tähendaks lühiajalisi visiite ettevõtetesse ja teistesse organisatsioonidesse. Selline süsteem toimib Soomes. Lisaks on Soomes karjääri-alane õppekava kohustuslik.

Gümnaasiumi lõpetajad seisavad pärast lõpetamist otsuse ees, mida edasi teha. Otsuste tegemisel saavad lõpetajat aidata nii koolis kui ka lapsevanemad. Karjäärinõustaja saab õpilast nõustada ja aidata teha edasisi karjääriplaane. Üheks karjääriotsuse nõustamise meetodiks on motiveeriv intervjuerimine (MI). Karjäärinõustaja saab MI-d kasutades vähendada klientide vastuseisu muutustele positiivses võtmes rääkides ning tuues välja kaasnevad kasutegurid kliendile (Järva *et al.*, 2018, lk 32).

Karjäärivalikute keerukuse ees seisavad HEV õpilased juba põhikooli lõpus. Tomberg-Tohteri (2013, lk 28–29) uuringust selgus, et 55% põhikooli lõpetajatest peavad koolist saadavat informatsiooni sobivate ametiõppe võimaluste kohta koolist ebapiisavaks ning 85% lapsevanematest sooviks veel täiendavat infot. Kõigest kaks lapsevanemat kõigest vastanutest kasutas karjäärinõustamise kasutamist kooliväliselt.

Karjääriõpetus ja nõustamine koolides on väga oluline. Karjääriõpetus ei ole põhikooli ega gümnaasiumi kohustuslike õppeainete ainekavas. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) § 15 lg 4 sätestab: „Lisaks sisaldavad põhikooli riiklik õppekava ja gümnaasiumi riiklik õppekava usundiõpetuse ja karjääriõpetuse ning gümnaasiumi riiklik õppekava ka riigikaitseõpetuse ja majandus- ja ettevõtlusõpetuse ainekavasid. Põhikooli riiklikus õppekavas ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas võib sätestada ka teiste valikõppeainete ainekavasid.“ Siiski toob gümnaasiumi riiklik õppekava (2011) § 12 lg 2 välja: „Gümnaasium korraldab õpilaste teavitamist edasiõppimisvõimalustest ja tööturu üldistest suundumustest ning tagab karjääriteenuste (karjääriõpetus, -info või -nõustamine) kättesaadavuse.“ Samuti Civitta Eesti AS uuringust (2017, lk 139) selgus,

et koolide valmisolek noortele karjäärinõustamist pakkuda on väga erinev. Karjääriõpetus on õppekavas olemas, kuid järjepidevalt tegelevad ainega vähesed koolid. Uuringus toodi välja, et oluline on kui õpilane lõpetab kooli, siis ta on valmis otsuseid tegema, näiteks on karjääriplaan.

Civitta Eesti AS uuringus (2017, lk 86) selgus, et 34% haridusasutustest hindas karjääriõppe kvaliteeti ja mahtu ebapiisavaks. Põhjus, miks ei korraldata koolides karjääriõpet vajalikus mahus ja kvaliteedis, on puuduva ametikoha olemasolu. Küsitluses rõhutas üks koolitöötaja HEV õpilaste juhendamise vajalikkust karjäärivaldkonnas.

Lokk (2018, lk 6, 49) on toonud uuringus välja, et Eestis pakutakse karjääriteenuseid peamiselt koolides ning töötukassas. Karjäärinõustajad kasutavad erinevaid vahendeid nõustamisel. Karjäärinõustamist telefoni ja *chat*'i teel kasutatakse harva, ja kui, siis peamiselt lapsevanemad. E-nõustamist kasutatakse vähe, sest teenust ei ole piisavalt turundatud ja teadlikkus teenustest on nii noorte kui ka lapsevanemate seas madal. Kuigi tänapäeval on võimalik pakkuda karjäärinõustamist läbi digitaalsete lahenduste, ei jõua kõik noored karjääriteenusteni. Lokk on rõhutanud, et kuigi noored ei väljenda soovi karjäärinõustamise järele, ei tähenda see, et nad ei vajaks seda.

Koroonapandeemia tõttu on näost näkku suhtlemine vähenenud, mistõttu on üheks võimaluseks nõustada arvuti vahendusel. Taanis on e-nõustamine *chat*'i kaudu väga populaarne, sest noored tunnevad end paremini kirjalikult ja anonüümselt väljendades (Euroguidance Denmark, The Danish Agency for Higher Education, 2014, lk 15). Ka Eestis tuleks e-nõustamist rohkem propageerida, kuna selle kaudu jõuaks nõustamisteenused paremini noorteni.

Kuigi karjäärinõustamise teenus on õpilaste jaoks kergesti kättesaadav, siis PISA 2018. aasta uuring võrreldes 2015. aastaga näitab protsenti tõusu õpilaste seas, kes ei oska vastata oma võimaliku karjäärivalikute kohta (Tire *et al.*, 2019, lk 100). Civitta Eesti AS (2017, lk 86–88, 94) läbiviidud uuringus tajuvad 40% õpilastest, et koolis ei räägita piisavalt karjääriplaneerimisest ja valikute tegemistest. Lastele suunatus küsitlusest 383-st vastajast 231 (60%) ei olnud viimase kahe aasta jooksul karjäärinõustaja juures käinud. Peamise põhjusena toodi välja vajaduse puudumist ning teadmatust kuhu tuleks

soovi korral pöörduda. Lastevanemate soov oleks, et karjääriinfo teenus ja karjäärinõustamise osutamist pakutakse eelkõige haridusasutuses ning samuti kohalikus omavalituses. Antud uuringus selgus, et eriti hea võimalus pakkuda õpilastele karjääriõppe korraldamist on eri osapoolte (ettevõtete, lapsevanemate, vilistlaste) kaasamine õppetegevusse ning ettevõtete külastamine.

Kokkuvõtvalt võib öelda, karjääriõpetus koolides on väga oluline. Karjäärinõustamist pakuvad koolid ning töötukassa. Karjääriõpetus koolides ei ole kohustuslik aine ning haridusasutused toovad üheks põhjuseks välja vastava ametikoha puudumist. Kuna erinevad uuringud näitavad, et karjäärinõustamine on kergesti kättesaadav, ei oska siiski õpilased vastata enda karjäärivalikute kohta ning on teadmatuses, mida edasi teha. Õpilaste teadlikkuse tõstmine karjäärivalikute tegemisel annab neile teadmised ja valikud, mida teha pärast kooli lõpetamist. Seega on väga oluline, et koolides oleks sobiv ametikoht ning õpilastele pakutakse karjäärinõustamise teenust rohkem kui kord kolme aasta jooksul.

1.2. Käsitlusi hariduslike erivajadustega õpilastest

Euroopa Liidu ja Eesti hariduspoliitika üheks eesmärgiks on tagada areng kõigile õpilastele vastavalt nende võimetele, märgata ning arendada hariduslike erivajadusi (Põlta & Aava, 2016, lk 89). Eesti Vabariigi põhiseadus (1992) § 37 sätestab: „Igaühel on õigus haridusele.“

HEV õpilasel on individuaalsed tugevused, isikupära ja kogemused, mis mõjutavad õpilast ja tema puuet. Lapse arengul on palju aspekte, mis mõjutavad lapse isiksust, nagu näiteks võime suhelda (verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine), vastupidavus ja tugevus, oskus hinnata elu, õppida ja tunda sellest rõõmu. (National Council for Special Education, 2014, lk 9)

Puue on alati seotud erivajadusega, kuid erivajadus ei tähenda alati puuet. Puue, mis on haiguslikust seisundist tingitud, võib olla kolmes raskusastmes: keskmine, raske või sügav. Lastele, ehk kuni 16-aastaste puhul ei määrata eluaegset puuet, sest tervislik seisund võib aja jooksul muutuda. (Habicht & Kask, 2016, lk 24)

Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus (2021) 2 lõige 1 sätestab: „1) sügav puue on inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, millest tingituna vajab isik pidevat kõrvalabi, juhendamist või järelevalvet ööpäevaringselt; 2) raske puue on inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, millest tingituna vajab isik kõrvalabi, juhendamist või järelevalvet igal ööpäeval; 3) keskmine puue on inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, millest tingituna vajab isik regulaarset kõrvalabi või juhendamist väljaspool oma elamiskohta vähemalt korra nädalas.“ Eestis on Statistikaameti (2021) andmete järgi on 2021. aastal 0-15-aastaseid puudega inimesi 9202, 2011. aastal oli 7825. Kümne aastaga on puuetega laste arv kasvanud.

Kõrgesaar (2020, lk 10) toob välja, et hariduslik erivajadus ei ole pelgalt meditsiinilise diagnoosiga, vaid õppijad erinevad võimelt, taustalt ja isiksuseomadustelt niivõrd, et tavalises õpikeskkonnas on raskem õppida. Hariduslike erivajaduste põhjustajaid on kokku viis, mis on omavahel seotud: „(1) vaesus koos kultuurinõrga kasvukeskkonnaga, (2) ebaadekvaatne ja (või) vähe toimiv õpe ja kasvatus, (3) sünnipärased või omandatud puuded, (4) õppekeelest erinev kodune keel koos eripärase kultuuritaustaga, (5) nõrk säilienõtkus.“ (Kõrgesaar, 2020, lk 20).

Hariduspoliitikas mõistetakse andekust kui hariduslikku erivajadust, kus õpilane saab näidata silmapaistvaid saavutusi tänu oma andele. Eestis puudub andekate õpilaste toetav riiklik kontseptsioon, sest ei ole ühiselt kokku lepitud, mida mõistetakse andekuse mõiste all. (Serbak, 2019, lk 4)

HEV õpilastena käsitletakse ka õpilasi, kelle puhul rakendatakse tõhustatud või erituge. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) § 46 lg 6 sätestab: „Kui kooli tagatud üldine tugi ei anna õpilase arenguks soovitud tulemusi, siis võib rakendada koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel tõhustatud tuge või erituge. Sellisel juhul on õpilane käsitletav haridusliku erivajadusega õpilasena.“ Vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele (2010) § 49 lg 2, 3 rakendatakse tõhustatud tuge või erituge:

- (1) Tõhustatud tuge rakendatakse õpilasele, kes oma püsiva õpiraskuse, psüühika- ja käitumishäire või muu tervises seisundi või puude tõttu vajab vähemalt üht järgmistest teenustest:

- 1) pidevat tugispetsialistide teenust ja individuaalset õppekava ühes, mitmes või kõikides ainetes;
  - 2) pidevat tugispetsialistide teenust ja osajaga õpet individuaalselt või rühmas;
  - 3) pidevat tugispetsialistide teenust ja individuaalset tuge klassis toimuva õppetöö ajal;
  - 4) õpet eriklassis.
- (2) Erituge rakendatakse õpilasele, kes tulenevalt tema raskest ja püsivast psüühikahäirest, intellekti- või meelepuudest või liitpuudest vajab:
- 1) puudespetsiifilist õppekorraldust, -keskkonda, -metoodikat, -vahendeid ning õppes osalemiseks pidevat tugispetsialistide teenust lõimituna sotsiaal- või tervishoiuteenustega või mõlemaga;
  - 2) osajaga õpet individuaalselt või rühmas või pidevat individuaalset tuge klassis või õpet eriklassis.

Puuetega laste koolitamist alustati maailma arenenud riikides juba rohkem kui sajand tagasi. Siis mõeldi väga vähe sellele, kas või kuidas saaks erivajadusega lapsi kõige paremini harida üldhariduses või osana nii-öelda tavaklassides. Tavaliselt eeldati, et sobiv haridus nõuab puuetega õpilaste erivajaduste rahuldamiseks eraldi spetsiaalset keskkonda. Viimase aastakümne jooksul sai liikumine „süvalaiendamise“ suunas, mida nimetati „integratsiooniks“ ja mida nüüd tänapäeval nimetatakse „kaasamiseks“. Itaalia oli esimene riik, kes viis läbi seaduse, milles puuetega õpilastel on õigus käia riigikoolides üldhariduse tundides, välja arvatud raske vaimse või füüsilise puudega õpilased. (Anastasiou *et al.*, 2015, lk 430–431, 440)

Enamik Euroopa riike võtavad kaasavat haridust kui vahendit kõigile võrdse hariduse tagamiseks. Kuid kaasava hariduse definitsioonid ja rakendused hariduses varieeruvad riigiti väga palju. Ideaalis peaks kaasav haridus puudutama kõiki erivajadusega õpilaste vajadusi ja mitte ainult puuetega õpilasi, mis on paljudes riikides domineeriv perspektiiv. Haridusasutuste erinevus ning võimalused ja ühtse kaasava hariduse rakendamise mudeli puudumine põhjustab riikides ja haridusasutustes suuri erinevusi. Üheks peamiseks probleemiks on hariduskvaliteedi arendamine klassiruumides, nii et kõik õpilased saaksid kaasavast haridusest kasu, olenemata sellest, millist kaasamise määrust toetatakse. (Haug, 2017, lk 206, 214–215)

1989. aastast alates on Uus-Meremaa haridussüsteemis tehtud mitmeid reforme, mille tulemusel on riik kaasava haridusstrateegias üks juhtivaid riike. Kui varem eraldati erivajadustega õpilastele lisavahendeid üksnes juhul, kui nad õppisid erakoolis, siis nüüd katab riik kõik kulud, mis tulenevad kaasava hariduse muudatustest. Kaasav haridus on lai mõiste, mis nõuab pedagoogidelt kõrgeid ootusi. Reformide tulemusel vastab Uus-Meremaal kõigile haridussüsteemi kriteeriumidele kõrgel tasemel. (Mitchell, 2016, lk 8, 16–17)

Eestis tähendab kaasava hariduse põhimõte, et hariduslike erivajadustega lapsed saavad õppida üldjuhul kodulähedase tavakooli õpperühmas. Nii tagakse võimalus, et puudega lapsed saaksid võimalikult palju aega veeta puudeta lastega. (Kõrgesaar, 2020, lk 16)

Pärast kaasava hariduse põhimõtte sätestamist põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses (2010) § 46, lg 9, kasvas 2010–2014. aastal tavakoolides õppivate HEV õpilaste arv (Räis *et al.*, 2016, lk 8). Kuigi HEV õpilaste arv on tavakoolides kasvamas, ei ole vajalikke inimressursse nagu tugispetsialistide, abiõpetajate või tugiisikute olemasolu koolides piisav (Kivirand *et al.*, 2020, lk 65).

Statistikaameti (2021) andmete järgi on 2020. aasta seisuga erivajadustega laste koole kokku 37, neist kaks gümnaasiumi õppega. Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkondade arengukavade 2017. aasta tulemusaruandes (Haridus- ja Teadusministeerium, 2018, lk 59) on toodud välja, et poistel (27–28%) esineb hariduslike erivajadusi rohkem kui tüdrukutel (16–17%). HEV õpilasi, kes räägib emakeelena eesti keelt, on 23%, vene keelt emakeelena rääkivate õpilaste arv on 20%.

HEV õpilane vajab oma võimete, tausta või isikuomaduste poolest võrreldes oma eakaaslastega rohkem tähelepanu ning selleks on vajalik kaasata tugispetsialiste. HEV õpilast võib olla mõjutatud perekonnast tulenevatest asjaoludest ning isikuomadustest tulenevalt õpitud käitumismustritest. (Kõrgesaar, 2020, lk 3–4) Tugispetsialistide teenuse kirjeldus ja teenuse rakendamise kord (2018) § 2 lõik 1 kirjeldab teenust: „Tugispetsialistide teenus (edaspidi teenus) on õppeprotsessis õpilase arengut, võimetekohast õppimist ja sotsiaalseid oskusi toetav logopeedi, eripedagoogi, koolipsühholoogi või sotsiaalpedagoogi teenus.“

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) § 46 lg 2 sätestab: „Direktor määrab haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija, kelle ülesanne on korraldada koolisest meeskonnatööd, mida on vaja õppe ja arengu toetamiseks, ning koordineerida koolivälises võrgustikutöös osalemist.“

Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkondade arengukavade 2017. tulemusaruandes (lk 58–60) on toodud välja, et õpilasi, kes vajavad tuge ja kaasatust, arv on koolides kasvamas, kuid samas töötavaid tugispetsialiste pole koolides piisavalt. Haridusasutuses on esmase toe pakkujad koolide õpetajad ja tugispetsialistid. 2017/2018. õa abi pakkuvaid eripedagooge ja psühholooge oli vähem kui kolmandikus koolides. Logopeede ja sotsiaalpedagooge on haridusasutuses alla poole. Kuigi tugispetsialistide arv alates 2012/13. õppeaastast on kasvanud, ei ole spetsialiste koolides piisavalt. Eripedagoogide teenuse kättesaadavust peab ligi neljandik õpetajatest kättesaamatuks. Koolipõhiste tugiteenuste kättesaadavusega on probleeme 40–60% koolidest.

HEV õpilased vajavad toimetulekuks koolist mitmesugust toetust. SA Innove (2020) juhendmaterjal „õpilase toetamiseks koolis“ toob välja muudatused 2018. aasta põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatustest ning vahenditest ja võimalustest õpilaste toetamisest koolist. HEV õpilast saab toetada tavaklassis, kus õpilast toetab vastav personal, kelleks võib olla abiõpetaja, eri- ja sotsiaalpedagoog, logopeed, psühholoog, lisaks erinevad toetavad teenused. HEV õpilasele saab rakendada individuaalset lähenemist ajutiselt või püsivalt, õpet rühmades (õpiabi- või tasemerühmad). Võimalus on moodustada eriklasse erivajadustega õpilastele. Õpilase õppe korraldamisel on vaja lapsevanema kirjalikku nõusolekut. Soovitused õpilase õppe korraldamiseks saab anda Innove Rajaleidja koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel või direktori otsusega. (SA Innove 2020, lk 6)

Eesti haridussüsteemis on probleemiks, et HEV õpilane ei jõua gümnaasiumi või ei suudeta läbida gümnaasiumi õppekava. Põhjuseks on HEV õpilaste ebavõrdses kohtlemises, mis tuleneb ääremaastumisest, kõrgperestumisest ning kihistumisest. Tihti on puudu paindlikkusest HEV õpilaste kohtlemisel. (Kõrgesaar, 2020, lk 30)

Õppe- ja karjäärinõustamise programmi vahendamine (Haridus- ja Teadusministeerium, 2017, lk 2) toob välja, et 2016/17. õppeaastal keskmisel 4,8% kõigist üldhariduskoolides õppivatest lastest vajavad erivajadusest tingitult spetsiifilist õppekorraldust ja tugimeetmeid. Kohalikud omavalitsused ei suuda tagada vajalikku tugiteenuse kättesaadavust, mille tagajärjeks võib olla koolist väljalangemine või haridustee katkestamine. Karjääriteenuste arendamine aga aitaks parandada haridustee jätkamist erinetes haridustasemetes.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et HEV õpilaste arv on koolides kasvamas, kuid tugispetsialiste arv mitte. See tähendab, et kõik õpilased ei saa piisavalt tuge ning tähelepanuta võib jääda karjäärinõustamine õpilase edasiste valikute osas. Üheks võimaluseks õpilast toetada karjäärivalikute tegemisel on motiveeriv intervjuerimise meetodi kasutamine.

1.3. Ülevaade motiveerivast intervjuerimisest kui nõustamismeetodist

Motiveeriv intervjuerimine (edaspidi MI) meetodit rakendasid doktor William Miller ja Stephen Rollnick 1980ndal aastal, kui nad töötasid Mehhiko kliinikumis ja proovisid leida lahendust, kuidas motiveerida inimest muutuma. Nende koostööl ilmus 1992. aastal esimene raamat. MI pälvis erilist tähelepanu, kui seda meetodit rakendati alkoholismi probleemidega klientidega suheldes. Võrreldes varasemalt kasutatavate meetoditega saavutati MI abil kiiremaid muutusi. (Reinke *et al.*, 2011, lk 40)

MI põhineb koostööl ja on suunatud nõustamismeetod muutuste esile kutsumiseks ja tugevdamiseks. Rootsis kasutatakse MI-d eri probleemide korral, mis käsitlevad alkoholi, narkootikume, tubakat, toitu, ülekaalu, kehalist aktiivsust, hasartmänge ja kõrge riskiga seksuaalkäitumist. Lisaks on MI levinud sellistes valdkondades nagu stressi juhtimine, krooniliste haiguste enesehooldus ja ravi järgimine sotsiaalteenuste ja kriminaalõiguse valdkonnas. Rootsi on motivatsiooniintervjuude väljaõppe ja rakendamise valdkonnas esireas. Noorte nõustamiskeskused, hambaravi, sõltuvus, hooldus-, sotsiaalteenused ja kriminaalõiguse asutused rakendavad MI-d. (Wamala, 2010, lk 2)

MI eesmärgiks on aidata inimestel lahendada oma ambivalentsust soovitud käitumise muutumises. MI on koostöösuhete loomine ja hoidmine. (Reinke *et al.*, 2011, lk 40–41). Samuti on MI-d kirjeldatud kui koostöövestluste stiili, mis tugevdab inimese enda motivatsiooni ja pühendumist muutustele (Miller & Rollnick, 2012, lk 12).

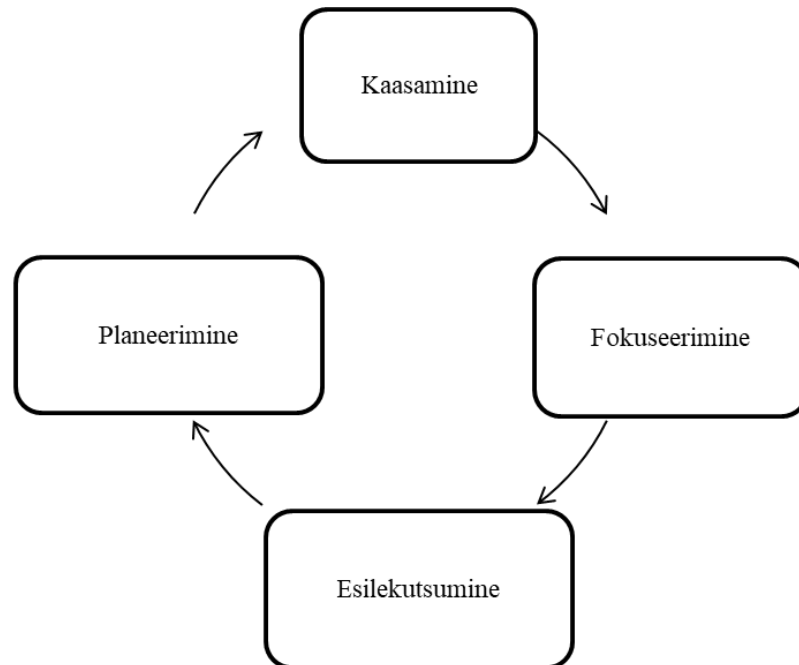
MI meetodit kasutatakse sageli nõustamisel. MI eesmärgiks on positiivse muutuse esile kutsumine, tuues välja isiku enese motivatsioon ja tugevus. Nõustamisel kasutatakse erinevaid tehnikaid, milleks on avatud küsimuste esitamine, kinnitamine, peegeldav kuulamine ja kokkuvõtete tegemine. (Reinke *et al.*, 2011, lk 45–46) MI-s esitatakse küsimused avatud küsimustena, mida kasutatakse isiku julgutamiseks rohkem rääkima. Kinnitusi kasutatakse positiivse suhtumise ja hoolivuse väljendamiseks. Peegeldavat kuulamist kasutatakse mõistmise edastamiseks ja isiku julgustamiseks enda mõtteid avaldama. (Cross *et al.*, lk 467) Kliendi olemasolevaid muutuste oskusi ja võimeid edendab nõustaja, tuues välja kliendi positiivsed tugevused ja ressursse, mis võiksid muutuste protsessis abiks olla (Csillik, 2015, lk 124).

Eestis võeti MI kasutusele 1999. aastal, mil Uimastipreventsiooni Sihtasutus võttis meetodi kasutusele, et aidata kliente. 2011. aastast alates hakkas Tervise Arengu Instituut pakkuma MI koolitust esmatasandi meditsiinitöötajatele. Lisaks on MI kui nõustamismeetod levinud vangla- ja tervishoiusüsteemis. Koolitatakse töötajaid nii narkomaania ennetamise kui ka rehabilitatsiooni valdkonnas. Tartu Hariduse Tugiteenuste Keskus on koolitanud noorsootöötajaid, koolipsühholooge ja sotsiaalpedagooge. (Uulimaa & Jürjen, 2012, lk 54–55)

Lai (2014, lk 19, 36–37) uuringus on toodud välja, et rehabilitatsioon ja MI on omavahel seotud. Uuringu tulemustest selgus, et MI on tõhus rakendada klientidega, kellel on ees mõni elumuutus, samuti kellel on sõltuvusprobleemid. Rakendades MI-d, saab mõjutada kliendi motivatsiooni ning aidata kaasa positiivsele elumuutusele. Põhjus, miks uuringus osalenud spetsialistid ei rakenda MI oma töös sageli, toodi välja, et on puudulikud teadmised ja kogemused. Vajadus MI koolituste järele on vastanute seas suur, sest see aitaks neil õppida ja harjutada vajalikke oskusi.

MI saab kasutada klassis, grupis või individuaalselt. MI-d saab ka lapse arenguvajadusi arvesse võttes kohandada. Muutustele aitab kaasa neli vestlustrit, milleks on kaasamine, fokuseerimine, esile kutsumine ja planeerimine (vt joonis 1).

Joonis 1. Neli vestlustrit. Allikas: Rollnick *et al.*, 2016, lk 27–31

Esimene etapp on kaasamine, mille käigus luuakse õpilasega side. Teine etapp on fokuseerimine, mille käigus suunatakse vestlus muutuse teemale. Kolmas etapp on esilekutsumine. Õpilane räägib, miks ja kuidas ta tahaks muutuda. Viimane etapp on planeerimine, mis aitab õpilasel otsustada, kuidas, mida ja millal teha muudatus. (Rollnick *et al.*, 2016, lk 8, 27–31)

Koostöö tugineb tugevalt reflektiivsele kuulamisele, et saavutada mõistmine ja usaldus. Nende võtete kasutamine koolis on natukene raskendatud, sest õpilased võivad täiskasvanuid näha kui kooli esindajaid, kes teevad oma tööd ning väljendatud empaatia tundub pealiskaudne. Selle asemel, et õpilastele öelda, mida nad teha ei tohi, innustatakse neid, et nad otsustaksid ise, milliseid muutusi on vaja teha. (Naar-King & Suarez, 2011, lk 159)

Kooli lõpetamine on õpilase jaoks märkimisväärne muudatus. Paljud keskkoolilõpetajad on igal aastal ebakindlad selle suhtes, mida edasi teha ja nad ei ole valmis tulevasteks

väljakutseteks. MI saab aidata õpilasel uurida võimalusi, langetada otsust ja aidata kaasa pühendumusele. (Rollnick *et al.*, 2016, lk 158–159)

MI saab üha enam tähelepanu karjäärinõustamise valdkonnas. Rochat ja Rossier (2016, lk 150) on toonud artiklis välja, kuidas ühe juhtumiuuringu tulemus näitas, et lühikese MI sekkumise abil saab lahendada karjääriga seonduvaid. Antud juhtumi uuring tõestas, et MI-lähenemisviisi saab integreerida karjäärinõustamisse, mis aitaks ületada karjääri muresid ja suurendada valmisolekut teha karjäärivalikuid. Samuti tõi Klonek *et al.*, (2016, lk 1) uuringus välja, et karjäärinõustamisel vähenes klientide ebakindlus seansside vältel ning MI-d saab kasutada nõustamisel karjääririküsimustes.

Pincus jt (2019, lk 92) uuringus toodi koolinõustajate poolt välja, et MI töötab kõige paremini õpilaste abistamisel akadeemiliste probleemide puhul. Samuti aitaks MI meetod pärast keskkooli lõpetamist võimaldada teha paremaid karjäärivalikuid.

Lõputöö teoreetilise osa lõpetuseks saab öelda, et HEV õpilaste arv koolides on kasvamas, kuid tugispetsialiste arv mitte. Piisavat tähelepanu ei saa karjääriõpetus. Karjäärinõustamine on väga oluline ning üheks võimaluseks õpilastega suhtlemisel kas klassis, grupiti või individuaalselt on MI meetod. Kuna õpilaste jaoks on suur muudatus kooli lõpetamine, aitab MI meetod lahendada muresid karjääriga seonduvalt ning tõstab motivatsiooni valikute tegemisel.

2. UURIMUS TARTU HERBERT MASINGU KOOLI GÜMNAASIUMIÕPILASTE EDASISTE KARJÄÄRIVALIKUTE VÄLJASELGITAMISEKS

2.1. Tartu Herbert Masingu kooli tutvustus

Tartu Herbert Masingu Kool (edaspidi THMK) asutati 1992. aastal lastele, kellel olid terviseprobleemid. Esialgu paiknes kool Tartus Kalevi 13 majas. Alates 2005. aastast tegutseb kool Vanemuise 33 õppehoones. Kooli direktoriteks on olnud Krista Eller (1992–2005), Tiina Kallavus (2005–2019) ning Siim Värv (2019–...). (Tartu Herbert Masingu Kool, 2019).

THMK-s on kinnitatud lapsi nimekirjas jaanuar 2021. aasta seisuga 258. Gümnaasiumi õppes on õpilasi 41, neist 12 õpib 12. klassis (K. Salm, e-kiri, 17.01.2021).

THMK põhimäärus (2020) § 4 lõige 2: „Kool on ühe asutusena tegutsev põhikool ja gümnaasium tõhustatud tuge või erituge vajavatele õpilastele.” Koolis õpivad erinevate tervislikust seisundist tingitud õpilased: autismispektri häirega, tundeeluhäirega, meeoleluhäirega, trauma kogemusega ja erinevate krooniliste somaatiliste haigustega ning tõsise liikumispuudega lapsed (Tartu Herbert Masingu Kool, 2018).

THMK eesmärk on pakkuda õpilastele nende hariduslike erivajadustest ja tervislikust seisundist lähtuvalt parim ja sujuvam siirdumise järgmisesse eluetappi. Meeskonna eesmärk on juhtida õpilase tähelepanu tema tugevustele ning missiooniks õpilase integreerimine ühiskonda. (Tartu Herbert Masingu Kool, 2018).

THMK koosneb neljast struktuurüksusest: õppekeskus, huvikeskus, rehabilitatsioonikeskus ning kompetentsikeskus. Koolis antakse HEV õpilastele haridust 1.-12. klassini. Klasside koosseisud on väikesed, et võimaldada õpilasele parim turvaline ja sõbralik keskkond. Samuti pakub THMK koduõpet ja ühe õpilase

õpetamisele keskendunud õpet. Kompetentsikeskuse eesmärgiks on pakkuda nii lapsevanematele kui erinevatele noortega töötavatele spetsialistidele nõustamist psüühikahäiretega õpilaste toetamise teemadel. (Tartu Herbert Masingu Kool, s. a.-b)

THMK-s tegutseb rehabilitatsioonikeskus, mis pakub alates 2007. alates Sotsiaalkindlustusameti rahastamise abil rehabilitatsiooni teenuseid. Meeskonna eesmärk on toetada HEV õpilaste hariduse omandamist, pakkudes selleks erinevaid teenuseid nagu näiteks psühholoogiline nõustamine, kõneabi, õpiabi, sotsiaalnõustamine, teraapiad, massaaž, võimlemine ja ujumine. (Tartu Herbert Masingu Kool, 2021)

Gümnaasiumi õppekavas ei ole karjääriõpetus kohustuslik aine, vaid on võimalik võtta valikkursusena. Üks kursus on 35 õppetundi. Karjääriõpetuse kursusel on võimalik saada infot edasiõppimisvõimalustest. Kursusel õpetatakse avalduse, CV ja motivatsioonikirja koostamist ning tegeletakse enese väärtuste, oskuste, võimete ja huvide tundmaõppimisega. (Tartu Herbert Masingu Kool, s. a.-a, lk 20–21)

THMK on Tartu kesklinnas paiknev hariduslike erivajadustega õpilaste kool, mis pakub õpet 1.–12. klassini. Kool on tegutsenud erinevates majades kokku 29 aastat. Kooli all tegutseb ka rehabilitatsioonikeskus, mis pakub erinevaid teenuseid. Eesmärk on ühine: pakkuda õpilasele võimalikult head tuge hariduse omandamisel.

2.2. Uurimismeetod, valim ja läbiviimine

Lõputöö eesmärgist lähtuvalt kasutati kvalitatiivset uurimisviisi. Õunapuu (2014, lk 170) sõnul on kvalitatiivse uurimuse eesmärgiks teha nähtavaks varjatud küljed ja anda neile tähendus. Õunapuu sõnul on intervjuu kaudu võimalik jõuda tundlike ja delikaatsemate teemadeni, milleni näiteks ei jõuta vaatluse ega küsimustike kaudu. Seetõttu valiti see meetod, et välja selgitada õpilaste edasised karjäärivalikud ning nende motivatsioon otsuste tegemisel.

Käesoleva lõputöö valimi moodustamisel kasutatakse ettekavatsetud valimit, mis tähendab, et valimi liikmed on eesmärgist tulenevalt kindlalt valitud (Õunapuu, 2014, lk 144). Lähtuvalt uurimistöö eesmärgist, koosneb valim Tartu Herbert Masingu Kooli 12. klassi õpilastest. THMK 12. klassis õpib kokku 12 õpilast. Uurimiseks on saadud luba

kooli direktorilt ja klassijuhatajalt. Kuna tegemist on täisealiste õpilastega, siis lastevanematelt kirjalikku luba ei olnud vaja. Eelnevalt küsiti õpilaste nõusolekut intervjuul osalemiseks. Nõusoleku küsimisel selgitati õpilasele uurimuse, konfidentsiaalsuse printsiipi, intervjuu salvestamise ning vabatahtlikkuse eesmärgi. Õpilasele selgitati, et nime töös ei kajastata ning intervjuu salvestamise eesmärgiks on hiljem kokkuvõtete tegemine. Samuti anti uuringus osalejale teada, et intervjuu võib katkestada ning lahkuda. Kaheteistkümnest õpilasest üheksa olid nõus intervjuul osalema (viis poissi ja neli tüdrukut). Allpool olevas tabelis 1 on toodud intervjuus osalevate õpilaste nimed, mis on asendatud pseudonüümidega, ning lisaks on märgitud õpilaste vanus.

Tabel 1. Uuritavate taustaandmed

	Pseudonüüm	Vanus
1.	Toomas	18
2.	Helen	20
3.	Kai	18
4.	Siim	19
5.	Mari	18
6.	Jaan	19
7.	Allan	20
8.	Teele	18
9.	Paul	19

Andmete kogumisel kasutatakse poolstruktureeritud individuaalintervjuud (lisa 1). Õunapuu (2014, lk 172) sõnul tähendab poolstruktureeritud individuaalintervjuu seda, et vestlus on küll kavandatud, kuid kulgeb vastavalt olukorrale ehk intervjuu käigus võib küsimuste järjekord muutuda. Vestlused toimuvad kokkulepitult klassijuhataja ja õpilasega. Intervjuuks koostati intervjuu kava (vt lisa 1). Intervjueerija kasutab vestluse läbiviimisel motiveeriva intervjueerimise meetodit. Lähtudes teooriale, kus autor tõi välja MI meetodi ja selle võimalusest kasutada vestlusel õpilasega, valiti just see meetod, et jõuda uurimistulemuseni. Intervjuu kava küsimused on jagatud nelja etappi. Etappide eesmärgiks on õpilasega kontakti ja usalduse loomine ning liikumine etapiti karjäärитеemadele. Intervjuu esimene etapp on kaasamine, mille eesmärgiks on õpilasega tutvumine ja sobiva keskkonna loomine. Teine etapp on fokuseerimine, milles käsitletakse karjäärитеemadega seoses küsimusi. Kolmas etapp on esilekutsumine, kus õpilane räägib, milline toetus on oluline ning mida ta vajab. Viimane etapp on planeerimine, mille eesmärgiks on teha kokkuvõtte edasiste plaanide osas. Intervjuu

kava koostamisel kasutas autor raamatuid, mis toetasid MI meetodi kasutamist koolis (Rollnick, *et al.*, 2016, Reinke, *et al.*, 2011). Raamatud toetasid intervjuu kava küsimuste sõnastamisel ja koostamisel, et need vastaksid MI meetodile. Kava koostamisel lähtuti Niinepuu (2015), Habicht & Kask, (2016), Civitta Eesti AS (2017), Cook (2017) uuringutest, mille põhjal autor koostas intervjuu kava küsimused. Intervjuu läbiviimiseks pöördui EMITA (Eesti Motiveeriva Intervjueerimise ja Treeningu Assotsiatsiooni) koolitaja Siim Värvil poole, kes andis juhised ning kellega koos praktiseeriti küsimuste esitamist nii, et need vastaks motiveeriva intervjueerimise meetodile.

Intervjuud viidi läbi õpilastele tuttavas keskkonnas, nende koolimajas, kokkulepitud klassiruumis ja kellaajal. Intervjuude pikkused olid väga erinevad. Kõige pikem intervjuu kestis 33 ning kõige lühem 12 minutit. Intervjueerija pidi arvestama õpilase erivajadusega ning muutma vestluse võimalikult mugavaks, et hoida ära õpilase ärevus. Enne intervjuu toimumist küsiti sotsiaalpedagoogi käest õpilaste kohta informatsiooni (näiteks uuris intervjueerija, kas õpilasel on perekond, et vältida olukorda, kus pere kohta käiv küsimus võib õpilasele ebamugav olla). Enne vestluse salvestamist selgitati õpilasele uuesti üle eesmärk, konfidentsiaalsuse printsiip ning küsiti luba intervjuu salvestamiseks. 12-st õpilasest olid nõus vestlema üheksa. Empiirilise uurimistöö raames viidi läbi üheksa poolstruktureeritud individuaalintervjuud ajavahemikus 16.02.–19.03.2021.

Intervjuud transkribeeriti ehk salvestatud intervjuud muudeti kirjalikuks tekstiks. Intervjuud transkribeeritakse sõna-sõnalt. Transkribeerimisel jäetakse sisse kõneleja kordused, mis Laheranna (2010, lk 280) sõnul peegeldavad mõtlemisprotsesse. Kirjalike tekstide põhjal tehti andmeanalüüs. Intervjuude vastustest tehti kokkuvõtted ning võrreldi vastuste sarnasusi ja erinevusi.

Lõputöös kasutatakse andmete analüüsimiseks induktiivset sisuanalüüsi. Induktiivse sisuanalüüsi põhjal tehakse kogutud andmestikust üldistusi (Õunapuu 2014, lk 47). Andmete analüüsi käigus võrreldakse õpilaste vastuseid ning leitakse seosed, st mida õpilased kõige rohkem välja toovad ning mis on põhjused. Andmete analüüsimise käigus on toodud välja küsimused ning tulemused etappide kaupa.

Intervjuu helifaili kirjanemiseks kasutati Foneetikakeskuse veebipõhist kõnetuvastust (Alumäe *et al.*, 2018). Intervjuude transkribeerimisel kasutatakse *Music Speed Changeri* programmi. *Music Speed Changeri* programm võimaldab salvestatud vestlust kiiremaks ja aeglasemaks muuta ning vajadusel kerida edasi või tagasi. Transkribeeritud intervjuud kontrolliti mitu korda üle, et vältida vigu ja valesti ümbersõnastamist. Vastused analüüsiti küsimuste kaupa. Iga küsimuse korral toodi võrreldi kõigi õpilaste vastusi. Kui õpilaste vastused olid sarnased, siis tehti kokkuvõtte ning toodi välja õpilaste kommentaarid.

Käesoleva lõputöö raames tehtud uuring on läbi viidud kvalitatiivse uurimismeetodiga. Uuringu tulemuste põhjal saadi vastused uurimisküsimusele, -probleemile ning eesmärgile.

2.3. Uuringu tulemused

Järgnevalt on toodud tulemused vastavalt intervjuu kava küsimustele etappide kaupa. Esimene etapp on kaasamine, mille eesmärgiks on õpilasega tutvumine ja keskkonna loomine.

Intervjuu esimesele küsimusele „Kuidas läheb?“ vastasid õpilased põhiliselt, et neil läheb kas „hästi“ või „normaalselt“. Need, kes vastasid hästi või normaalselt (Allan, Jaan, Siim, Paul, Teele), tõid välja, et neil on hinded korras. Õpilased, kes vastasid, et läheb keskmiselt või raskesti (Kai, Mari, Toomas), ütlesid põhjuseks, et mõned ained on tegemata või väga rasked. Näiteks ütles Kai: „Mul läheb koolis raskesti, sest mul oli vahepeal täielik motivatsioonipuudus, siis ma ei käinud üldse koolis. Nüüd teen ma tagantjärele asju.“

Neljale vastanuist pakkusid kooli juures enim rõõmu sõbrad. Jaan vastas, et kooli juures meeldib see, et ei pea kodus olema. Kai ja Heleni jaoks on väga oluline rutiin, mida kool pakub. Rutiini olulisuse juures tõid õpilased välja, et see hoiab nende ärevuse ära. Paul ei osanud öelda, mis talle kooli juures meeldib. Kõige olulisemaks pidasid õpilased kooli juures uute teadmiste omandamist, kooli lõpetamist ning hariduse saamist.

Küsimusele „Mis on sinu jaoks kooli juures pisut keerulisem olnud?“ vastasid Mari, Helen, et mõned ainete järele tegemine. Reaalained, nagu matemaatika ja füüsika,

valmistavad raskusi Allani, Jaanile, Teelele. Kai ja Toomase jaoks on keeruline teiste inimestega suhtlemine. Kai sõnul on motivatsiooni leidmine vahel väga raske.

Autor küsis õpilastelt „Mis aines sul kõige paremini läheb?“ millele vastasid õpilased erinevalt. Kail ja Paulil vastasid, et neil läheb kõige paremini matemaatikas. Allanile aga sobivad jutustavad ained, nagu ajalugu ja kirjandus. Samuti meeldib ajalugu Toomasele ja Siimule kõige rohkem. Jaan ütles, et eesti keeles läheb tal kõige paremini. Teelel läheb käige paremini inglise keeles ja kunstist. Inglise keeles läheb samuti Helenil väga hästi. Kehalise kasvatuse nimetas Mari.

Küsimusele „Mis mõtted on pärast gümnaasiumi lõpetamist edasi teha?“ tõid välja erinevaid mõtteid ja plaane kõik õpilased. Kõigil õpilastel on mitu mõtet, mida pärast gümnaasiumi lõpetamist edasi teha. Õpilastel on kindel soov jätkata õpinguid. Näiteks ütles Toomas: „Kui läheb hästi, siis Tartu Ülikooli, kui halvemini, siis Tallinna Mereakadeemiasse. Ja kui sinna ei saa, mis on juba väga-väga halvasti, siis ilmselt lähen vabatahtlikuna teenistusse.“ Teele plaan on võtta vaheaasta, kuna soovib minna välismaale õppima, ent koroonatõttu pole see hetkel võimalik.

Autor küsis õpilastelt „Millisena näevad nad end viie aasta pärast?“ Mari vastas järgmiselt: „Tahaks olla Skandinaavias kuskil riigis, aga ma veel täpselt ei tea, kus.“ Autor uuris, mis selles kõnetab ning õpilane vastas:

Tunded on väga üleolevad, sest ma tõesti tahan sinna minna edasi. Ma tunnen, et seal on kuidagi selline õhkkond, mis mulle sobib. Ja seal saab asju ka teha nagu vabal ajal Eestis just teha ei saa...kasvõi minna vaadata laskesuusatamist või mingit muut suurt suusavõistlust suusatamise või suusahüppevõistlust, mida Eestis nagu pole olnud väga kaua.

Toomas loodab näha end viie aasta pärast magistrtrit lõpetamas ning doktorantuuri astumas. Sama plaan on ka Teelel. Jaan ja Helen ei osanud öelda, millisena end viie aasta pärast näevad.

Teise etapi intervjuu küsimused on seotud fokuseerimisega, mille eesmärgiks on liikuda küsimustega rohkem karjääri teemale.

Autor uuris „Kui oluline on õpilastel jätkata õpinguid või minna tööle?“. Kõik õpilased pidasid õpingute jätkamist väga oluliseks. Kai tõi välja, et eriala tahaks kindlasti omandada, aga kõrgharidus pole kohe pärast gümnaasiumi nii oluline. Mari ütles, et tema tahaks väga õppima minna, aga kui ei saa esimese hooga sisse, siis läheb isa juurde Soome tööle. Siim ütles, et kui ta saaks valida, siis läheks õppima, aga põhiline on, et oleks mõni tegevus..

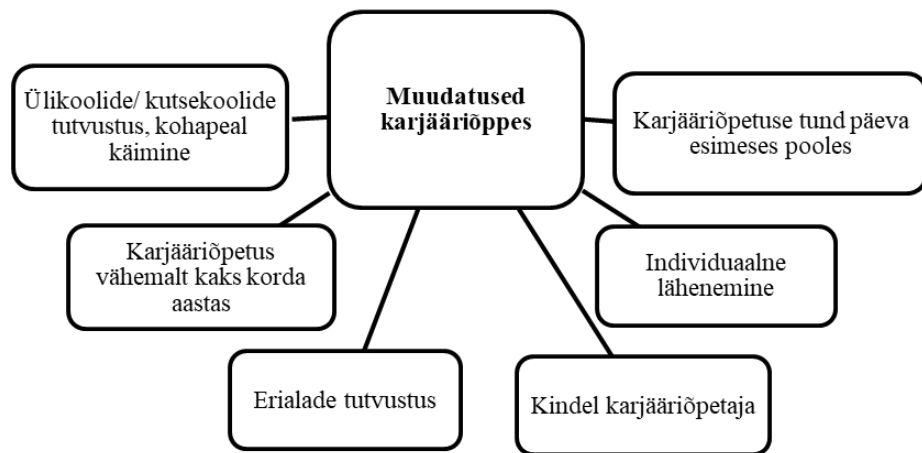
Õpilased teadsid, mis valdkonnas nad töötada tahaksid ning nimetasid veel ameteid, kus võiksid töötada. Kai vastas, et tema esimene valik oleks õendus ning kui sinna õppima ei pääse, siis kas sotsiaaltöö või õpetajaamet. Allan sooviks töötada psühholoogia valdkonnas ning lisas: „või siis kogemusnõustaja valdkonnas. Mulle meeldib suhelda inimestega. Mulle meeldib see, et erinevad inimesed teevad erinevaid asju ja näevad erinevalt, see on huvitav.“ Jaan sooviks töötada spordi valdkonnas ja teine variant oleks ehitusel. Mari sooviks olla treener ning lisas, et enne on vaja õppida skandinaavia keeled selgeks. Pauli valik oleks programmeerimine või kokandus. Toomas tunneb huvi ajaloo ning õpetamise vastu. Helenil on mitu valikut: õendus, psühholoogia või inglise keel. Siim huvitub kunstist ning lisab: „No autojuht oli mul algselt plaanis, aga pärast seda, kui sain aru, et sellest peab nagu hoolt kandnud nii-öelda rehve vahetama, siis ma arvan, et see pole just minule.“

Õpilased oskasid siduda oma oskusi tulevaste karjäärivalikutega. Näiteks kui Teele valik on animatsioon, siis ta tõi välja, et tal on loominguiline pool väga tugev ning oskab väga hästi inglise keelt, et tulla välismaal toime. Toomas ütles: „Ma oskan hästi seletada ja end väljendada. Ja siis noh, kuna ma pikka kasvu, inimesed kuulavad mind, efekt on alati väga suur. Lisaks on mul raamatute lugemisarmastus.“ Kai ütles, et tal on kiire õppimisvõime ning kohaneb keskkonnaga kiiresti, kuid tal on ka sotsiaalne ärevus, mis tähendab, et ta võib viimasel hetkel ilma põhjusega kohtumise ära öelda.

Küsimusele „Kui palju abi on nad saanud karjääriõpetusest?“ tõi Kai välja, et ta on käinud aasta Tartu Herbert Masingu koolis ning selle aja jooksul pole karjääriõpetust olnud. Iseseisvalt on ta käinud Rajaleidjas ja uurinud edasiõppimisvõimaluste kohta. Kui Jaan on karjääriõpetusest natuke abi saanud, siis Allan ei osanud öelda, kas tema jaoks on sellest kasu olnud. Mari ütles, et ta pole abi saanud, sest see oli valikaine ning tunni aeg ei sobinud talle. Samuti pole abi saanud Teele ja Toomas. Helen vastas, et ta

pole abi saanud, sest tal polnud probleemi sellega, et ta ei teaks, mida edasi teha. Siim ütles: „Vot kui üheteistkümnendas klassis oli see, siis seda kunsti ideed nagu kunsti õppima minna, siis seda ideed ei olnud. Siis olin täiesti segaduses, kuidas nagu sealt abi saada, või kuhu sealt edasi minna.“

Intervjuu käigus tõid õpilased välja soove, mis võiks karjääriõppes teisiti olla. Õpilaste soovid on kajastatud joonisel 2. Õpilased tõid kuus peamist mõtet ja soovi, mis edaspidi võiks gümnaasiumis karjääriõpetuses teistmoodi olla.

Joonis 2. Õpilaste ideed karjääriõppe muudatuste tegemisel

Õpilased avaldasid soovi, et karjääriõpetuses võiks rohkem olla ülikoolidega ja kohapeal tutvumist. Toomas ütles:

Kuna meie koolis on loomulikult õppematerjalide puudus, me teeme ju õpikust lehtedelt midagi, eks ole. Ja sellest ei olnud liiga palju kasu. Ma tean, et teistes koolides tuuakse sageli nii-öelda erinevate elualade inimesi, kes siis räägivad sellest, mida nad tegid ja kuidas nad sinna said. Noh, meil on ka see töövarjupäev vist ja nagu see pole see. Võiks ka mingil määral klassi ette selliseid inimesi ja selliste alade inimesi, mida klassi võib-olla tahab rohkem kuulata. Siis oleks kindlasti kõigile väga huvitav ja kasu.

Mari ja Siim ütlesid, et karjääriõpetus võiks olla päeva keskel, sest päeva lõpuks on väsimus juba suur. Nad tõid välja, et üheteistkümnendas klassis oli neil enne tundi vaba tund ning paljud läksid koju ära. Õpilased tõid välja, et karjääriõpetus peaks olema mitu

korda aastas ning võiks olla individuaalne lähenemine kindla õpetajaga. Kindla karjääriõpetaja all pidasid õpilased väga oluliseks, et õpetaja tunneks neid ning ei peaks rääkima võõra inimesega, nagu näiteks oli töötukassast karjäärinõustajaga. Õpilased tõid veel välja, et erialade tutvustusi võiks olla rohkem. Paul ütles, et kui õpilasel on kindel eriala, mida tahaks minna õppima, siis võiks eelnevalt tutvustada nii eriala õppurit kui ka valitud ala töötajat. Teele sõnul võiks olla vähem kirjalikke vastamisi ja rohkem omavahelist suhtlemist, et õpiks üksteist tundma.

Intervjuu kava kolmanda etapi küsimused seotud esilekutsumisega, mille eesmärgiks on teada saada, millist tuge õpilased saavad ning kui oluline see nende jaoks on.

Küsimusele „Kui palju sul on infot edasiste õppimisvõimaluste kohta?“ vastas kaheksa õpilast, et neil on info olemas, sest teavad, mida soovivad õppima minna. Siim ütles, et ei ole veel uurinud, aga teab, et internetis on kõik olemas.

Autor küsis õpilaste käest skaalaküsimusi. Skaala oli ühest kümneni. Autor kirjeldas õpilasele, et üks tähistab „ei ole keeruline“ ja kümme „väga keeruline“. Esimene skaalaküsimus oli „Kui keeruline on sinu jaoks karjäärivalikute tegemine?“

Õpilaste vastustest selgus, et tüdrukutel (Teele, Helen, Kai, Mari) ei ole karjäärivalikute tegemine keeruline, kuna enam-vähem teavad, mida edasi tahavad õppida. Karjäärivaliku teeb keeruliseks valikute paljusus, mille seast on raske sobivaim valida. Poistel (Paul, Toomas, Siim, Jaan, Allan) on karjäärivalikute tegemine keerulisem, kuna valik sõltub riigieksami tulemustest ning ollakse kahtleval seisukohal. Samuti tõid õpilased välja, et epideemia olukord võib väga mõjutada nende karjäärivalikute tegemist.

Järgmised skaalaküsimused olid seotud sõprade, pere ja kooli toetusega. Skaala üks tähistab, et „ei ole oluline“ ning kümme „väga oluline“.

Õpilaste jaoks on sõprade toetus väga oluline. Teele ja Kai vastasid skaalal kümme. Kai jaoks on sõprade toetus kõige olulisem:

Mul on neid vähe ja ma tean, et need on tõesed. Et siis ma tean, et iga päev ongi keegi, kes kirjutab mulle ja isegi kui pole mitu nädalat suhelnud, ta kirjutab mulle, et kuidas sul läheb ja kuidas tegelikult sul läheb? Ja et nad on igal, igal

ajal olemas. Et kui mingi mure on, siis nad tulevad ise siia ja istume maha, räägime ja see on väga oluline.

Toomas ütles, et sõprade toetus on skaalal neli, sest tal ei ole eriti sõpru.

Pere toetuse olulist hindasid õpilased keskmiselt. Siimu, Mari ja Kai jaoks on pere toetuse olulisus alla keskmise. Kai selgitas, et tema jaoks on pere ja peretunne olemata. Ta pole kunagi toetust saanud ja elab juba mitu aastat elukaaslasega. Siim ütles, et pereliikmed näevad teda töötamas teistel aladel, kui tema ise, ning ootavad temalt midagi muud, mis teeb tema jaoks olukorra pingeliseks. Teiste õpilaste jaoks oli pere toetus rohkem oluline ja nad tõid välja, et pere annab nõu ja on olemas, kui on vaja rääkida.

Viimane skaalaküsimus oli: „Kui oluline on sinu jaoks kooli toetus?“ tõid õpilased välja, et kooli toetus on oluline, kuid kool võiks rohkem nõustada. Siim ütles, et tema jaoks on oluline kooli toetus, sest saab koolist psühholoogilist abi. Kai hindas kooli toetust skaalal kaheksa öeldes: „ee ei ole nii oluline, kui enda ümber olevate inimeste oma. Kool ei suuda mind nii palju motiveerida tegema asju kui lähedased.“ Ka Allan hindab kooli toetust lisades, et koolis saab oma muredest rääkida ja see aitab. Samas tõi Kai välja, et ka kooli toetus on tema jaoks väga oluline (skaalal kaheksa).

Skaalaküsimuste tulemustest tuli välja, et kõigil õpilastel on olemas tugi, kas sõprade, pere või kooli poolt.

Intervjuu kava neljanda etapi küsimused on seotud planeerimisega.

Küsimusele „Mis on sul vaja teha, et pääseda valitud kooli õppima?“ vastasid kõik õpilased, et kõigepealt tuleb teha riigieksamid. Lisaks nimetasid õpilased, et on vaja uurida, millised on sisseastumistingimused. Autor küsis, mis õpilast toetab edasiste plaanide osas. Paul ütles, et pere ja motivatsioon. Toomast, Allanit ja Helenit toetab edasiste plaanide osas enesemotivatsioon. Ka Siimu jaoks on motivatsioonil tähtis roll:

No samas selle peale mõeldes, et just see ainus, mis mind peatab, on see, kui mul seesama motivatsioon otsa saab. Kuigi mitte ainult vanemad, vaid ka kõik sõbrad nagu loodavad, et ma saaksin selle kooli kenasti lõpetatud, mis on ikkagi kõige

peamine, aga arvestades seda eelmise aasta distantstõppe pilti, siis hindeid ei olnud eriti head. Et päris raske oli see mulle.

Sõbra toetus on oluline Marile ning kooli pääsemiseks on tal vaja selgusele saada, mida kõige rohkem teha soovib. Jaan ütles, et tuleb olla järjekindel, siis pääseb ka valitud kooli õppima.

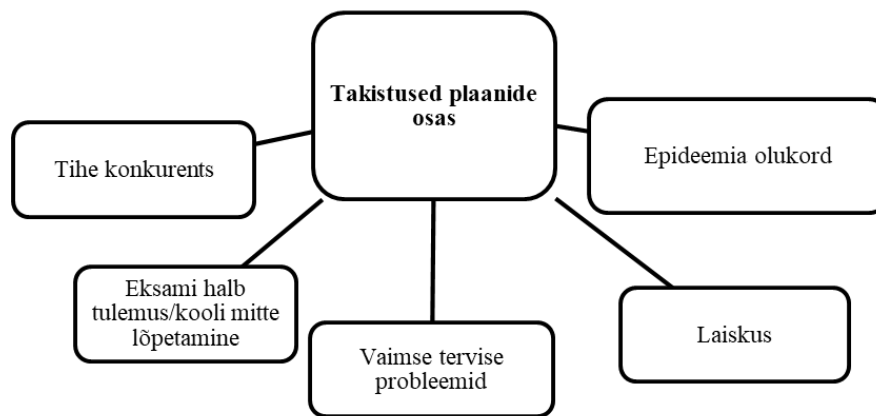
Autor küsis õpilaste käest „Millist tuge vajaksid koolilt karjäärivalikute tegemisel?“ Paul ja Toomas ütlesid, et nemad tahaksid kuulda kellegi kogemust kooli lõpetamisega ja ülikooliga seoses. Teele sõnul aitab teda pere ja ei vaja kooli poolt toetust. Siim ütles:

No ikka mingit toetust vajan, sest nüüd kui järele mõelda, siis ma olen pigem sellises situatsioonis, et ma ei tea, kas olen piisavalt võimeline praegu lõpetama ja siit koolist ära minema. Aga kui mul on selline emotsionaalne kriis või on raskusi oma ellu naasmisega, siis ma võib-olla ei pruugi sellest välja saada, aga olen valmis kuulama erinevaid soovitusi, mis antakse ja isegi ka siis, kui ma lõpetan või ei pruugi lõpetada seda kooli, siis ikka jääb mul probleem samaks ja kool saab mind aidata.

Kai, Allan, Jaan, Mari ja Helen ei osanud öelda, millist tuge nad praegu koolilt vajaksid karjäärivalikute tegemisel.

Küsimus „Millised on su järgmised sammud eesmärgi saavutamisel?“ ütlesid kõik õpilased, et on vaja õppida ja hinded korda saada. Siim ütles: „Õppida, õppida ja veelkord õppida!“.

Joonisel 3 on toodud välja õpilaste peamised takistused plaanide tegemisel. Kõige rohkem nimetati epideemia olukorda riigis ning selle tõttu võivad olla riigieksami tulemused halvemad ja ei pruugi pääseda valitud kooli õppima. Toomas ütles, et laiskuse ületamiseks tuleb leida motivatsioon, osata õigel ajal puhata ja töötada. Tiheda konkurentsi osas nimetas Helen, et tuleb võimalikult palju õppida ja pingutada. Jaan ütles, et eksamid läheks paremini, kui keskenduda rohkem ja mitte midagi muud teha.

Joonis 3. Takistused plaanide osas

Kai ütles: „Oma uurimistööga pean tegelema hakkama, aga mul on kaheksa ainet veel vastata. See tekitab kindlasti omajagu stressi. Ma olen kunagi olnud depressioonis, siis on see hirm ka, et kui ma hakkam liiga palju süvenema, lähen tagasi samasse olukorda.“ Vaimse tervise probleemide juures ütlesid õpilased, et ärevuse ning pingega toimetulek võib takistada plaanide elluviimist.

Intervjuu kava viimane küsimus oli „Mis sind varem on aidanud keeruliste plaanide elluviimisel?“ Kai ütles, et hoolikalt enda jaoks läbi mõelda ja küsida abi. Toomase jaoks on oluline ema toetus. Heleni ja Kai arvates on tähtsad enesedistsipliin ja motivatsioon. Mari ütles, et tuleb võtta enda jaoks aega ja mõelda läbi vastav olukord. Jaan ütles, et kui tal on keeruline olukord, siis ta pigem ei mõtle sellele kogu aeg ja teeb midagi muud.

2.4. Arutelu, järeldused ja ettepanekud juhtkonnale

Motiveerivat intervjuerimist saab kasutada klassis, grupis või individuaalselt. MI-d saab ka lapse arenguvajadusi arvesse võttes kohandada. Muutustele aitab kaasa neli vestlustrit, milleks on kaasamine, fokuseerimine, esile kutsumine ja planeerimine (Rollnick *et al.*, 2016, lk 8, 27–31) Autor koostas intervjuu küsimused lähtudes neljast vestlustrist. Autori arvates õnnestus esimene etapp ehk kontakti loomine kaheksa õpilasega. Ühe õpilasega oli keerulisem, sest tema ärevus oli kõrgem ning vastused väga napolisõnalised. Järgmiste etappidega avas end ka tema, ning vestlus läks

positiivselt. Kõik neli vestlusmustrit said kõigi õpilastega läbitud. Kokkuvõttes võib öelda, et motiveeriv intervjuerimine on väga hea meetod õpilasega suhtlemiseks nende motiveerimiseks ning vajaliku informatsiooni kogumiseks.

Rochat ja Rossier (2016, lk 150), Pincus *et al.*, (2019, lk 92) ning Klonek *et al.*, (2016, lk 1) uuringutes toodi välja, et motiveeriv intervjuerimise meetod aitab lahendada karjääri ning akadeemiliste probleemide puhul. Lisaks tõi Lai (2014, lk 37, 41) uuring välja, et MI on tõhus rakendada nendega, kellel on ees mõni elumuutus- või korraldus. Uuringus selgus, et paljudel õpilastel on probleeme hinnetega. MI oleks väga hea meetod õpilastega tutvumisel ning abistamisel akadeemilist probleemide puhul. Samuti aidata neid suure elumuutuse ees nagu on karjäärivalikute tegemine.

Niinepuu (2015, lk 19) uuringus selgus, et 53 hariduslike erivajadustega õpilast teadsid, kas minna edasi õppima. Seitse õpilast ei teadnud, kas õpinguid jätkata ning üks abiturient välistas edasised õpingud. Käesoleva uuringu tulemusest selgus, et kõik üheksa õpilast teadsid, et soovivad kindlasti edasi õppima minna.

Cook (2017, lk 1) uuringust tuli välja, et erivajadustega abiturientide valmisolek kõrghariduse omandamiseks või tööle minemiseks on madal. Üheks põhjuseks on vähene kokkupuude karjääripetsialistidega. Antud uuringus selgus, et õpilased sooviksid rohkem karjääriõpetajaga kohtuda, ning sooviksid individuaalset lähenemist karjäärivalikute väljaselgitamiseks.

Õppe- ja karjäärinõustamise programm (Haridus- ja Teadusministeerium, 2017, lk 5–6) toob välja, et põhikooli- ja gümnaasiumiõpilasi nõustatakse individuaalselt vähemalt kord kolme aasta jooksul. Intervjuu tulemustest selgus, et õpilased sooviksid rohkem individuaalset kohtumist ning karjääriõpet võiks gümnaasiumis rohkem olla.

Civitta Eesti AS (2017, lk 86–87) läbiviidud uuringus tajuvad 40% õpilastest, et koolis ei räägita piisavalt karjääriplaneerimisest ja valikute tegemistest. PISA 2018. aasta uuring võrreldes 2015. aastaga näitab protsenti tõusu õpilaste seas, kes ei oska vastata oma võimaliku karjäärivalikute kohta (Tire *et al.*, 2019, lk 100). Samuti on Civitta Eesti AS (2017, lk 191) õppe- ja karjäärinõustamise programmi vahehindamise aruandes toodud välja, et enamus gümnaasiumi lõpetajaid on teadmatutes, millist eriala valida.

Uuringus selgus, et õpilased teavad, mida teha tahaksid. Valikuid on mitmeid, kuid nad ei tea, millist valikut veel täpselt teha ning sooviksid, et koolis räägitaks sellest rohkem.

Tomberg-Tohteri (2013, lk 28–29) uuringust selgus, et üle poole (55%) põhikooli lõpetajatest peavad koolist saadavat informatsiooni sobivate ametiõppe võimaluste kohta koolist ebapiisavaks. Käesolevas uuringus selgus, et ka gümnaasiumi lõpetajad peavad koolist saadavat informatsiooni erinevate ametiõppe võimaluste kohta väheseks ning soovivad, et rohkem oleks kohtumisi erialade inimestega.

Breitkreuz (2017 lk 2, 38) uurimistööst tuli välja kuus peamist põhjust, mis mõjutas keskkooliõpilasi karjääriotsuste tegemisel: vanemate osalus, ühiskondlikud vaated ülikooli ja kutsekarjäärile, ühiskondlik ebavõrdsus, tööturu asukoht ja seisund, õpilaste motivatsioon. Käesolevas uuringus selgus, et õpilasi mõjutab karjäärivalikute tegemisel nii pere kui sõprade arvamus, enesemotivatsioon ning epideemia olukord riigis.

Uuringu tulemustest selgus, et õpilastel on küll valikud, mida teha pärast kooli lõpetamist, kuid tunnevad, et karjääriõpetusest pole olnud piisavalt tuge.

Intervjuude tulemusest lähtuvalt selgus vastus uurimisküsimusele, et õpilaste edasisest karjäärivalikut mõjutab sõprade, perekonna ja kooli toetus. Vastanute arvates mõjutavad edasist karjäärivalikut õppeedukus ning õpilaste motiveeritus. Pandeemia tõttu on paljudel õpilastel tegemata koolitöid ning ärevus kooli lõpetamise ja riigieksamite läbimise ees on suur.

Antud uuringu tulemustest järeldeb autor, et THMK tuleks teha karjääriõppes muudatusi. Järgnevalt on välja toodud ettepanekud õpilaste vajadustest ja soovidest lähtuvalt:

- Rohkem tutvustada ülikoole ning erialasid. Samuti kohapealne tutvumine asutuse ja erialadega.
- Erialade inimesed võiksid tulla rohkem rääkima enda karjäärist.
- Gümnaasiumis võiks olla kindel karjääriõpetaja.
- Individuaalsed kohtumised karjääriõpetajaga vähemalt kaks korda aastas.
- Karjääriõpetuse tund võiks olla päeva esimeses pooles.
- Karjääriõpetuses võiks vähem olla paberil vastamist ja rohkem suhtlemist.

Kokkuvõtvalt võib autor öelda, et motiveeriv intervjuerimine meetodi kasutamine intervjuu kava koostamisel ja läbiviimisel oli autori arvates väga hea vahend õpilastega suhtlemisel ning nende mõtete ja plaanide kuulamisel. Kui esialgu õpilased olid kinnised ja ärevad, siis vestluse kulgedes olid nad rohkem avatud ja rääkisid enda mõtetest ja plaanidest vabamalt. Erinevad uuringud kinnitavad, et MI meetod aitab lahendada akadeemiliste ning karjääriga seotud probleemide korral. Õpilastel oli ideid, mida teha pärast kooli lõpetamist ning mõtteid, mis võiks olla gümnaasiumis karjääriõpetuses teisiti.

Uurimistulemustest saab autor järeldada, et õpilased oleksid soovinud gümnaasiumis karjääriõppes rohkem tuge. Õpilastel on küll valikud, mida nad soovivad edasi õppima minna, kuid tunnevad end ebakindlalt valiku tegemistel.

KOKKUVÕTE

Eestis on kaks kooli, kus erivajadusega õpilased saavad gümnaasiumiastmes õppida. Üks neist on THMK, mis pakub haridust alates 1992. aastast erivajadustega lastele. Koolis õpivad erinevate tervislikust seisundist tingitud õpilased: autismispektri häirega, tundealuhäirega, meelealuhäirega, trauma kogemusega ja erinevate krooniliste somaatiliste haigustega ning tõsise liikumispuudega lapsed.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks viidi läbi üheksa individuaalintervjuud, kasutades selleks motiveeriva intervjuerimise meetodit. Intervjuude tulemused kantakse ette THMK juhtkonnale karjääriõppe muudatuste tegemiseks.

Töö teoreetilise osa tulemuste kokkuvõttes saab öelda, et karjääriõpetus koolides on küll oluline, aga ei kuulu kohustuslike ainete hulka. Õpilaste teadlikkuse tõstmine karjäärivalikute tegemisel on väga oluline, andes neile teadmised ja valikud, mida teha pärast kooli lõpetamist. Hariduslike erivajadustega õpilased vajavad rohkem tähelepanu ja nõustamist karjäärivalikute tegemisel. Kuigi hariduslike erivajadustega õpilaste arv on koolides kasvamas, ei ole koolides piisavalt tugispetsialiste. Karjäärinõustamisel sobib väga motiveeriv intervjuerimise meetod, mis annab võimaluse õpilasega kontakti luua, aidata neid murede korral ning tõsta abiturientide motivatsiooni lahenduste leidmisel.

Käesolevas töös läbiviidud intervjuude tulemuste põhjal annab autor THMK edasi õpilaste mõtted ja soovitused edaspidiseks karjääriõpetuse muudatuste tegemiseks. Antud intervjuude põhjal saab järeldada, et õpilased tahaksid rohkem personaalset lähenemist. Õpilased pakkusid välja, et karjääriõpetus võiks olla vähemalt kaks korda aastas ja päeva esimeses pooles. Samuti sooviksid nad kohtuda erialade inimestega ning minna koolidesse kohapeale tutvuma.

Autor on seisukohal, et õpilaste individuaalne nõustamine ja erialade tutvustamine on väga olulised. Õpilastel on erinevad valikud ning nende enesekindluse ja suunamise tõstmisel on väga tähtis õpilaste toetamine.

Õpilastel on valikud, mida teha, kuid nad tunnevad end ebakindlalt, sest ei tea, kuidas saab kool lõpetatud. Epideemia ja kaugõppe tõttu on mitmed õpilased puudulikke hindeid ning teadmatus põhjustab neis suurt ärevust.

Intervjuud viis autor läbi motiveeriva intervjuerimise meetodit kasutades. Autor sai kinnitust, et antud meetod on õpilastega suhtlemisel väga tõhus ning sobib karjääriõppes õpilastega suhtlemisel ja nõustamisel.

Kokkuvõtvalt võib autor öelda, et nii uuringu eesmärk, kui ka küsimus said vastused ja täidetud. Õpilased vajavad karjääriõpetuses rohkem tähelepanu ning muudatused THMK on vajalikud. Edaspidi võib uurida, milliseid valikuid õpilased tegid ning kuidas neil läheb. Samuti leiab töö autor, et väga oluline on uurida, kuidas toetada hariduslike erivajadustega õpilasi pärast gümnaasiumi lõpetamist.

VIIDATUD ALLIKAD

- Alumäe, T., Tilk, O., & Asadullah. (2018). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. In K. Muischnek & K. Müürisep (Eds.), *Human Language Technologies – The Baltic Perspective. Proceedings of the 8th International Conference. Baltic HLT 2018* (pp. 1–8). IOS Press. <https://doi.org/10.3233/978-1-61499-912-6-1>
- Anastasiou, D., Kauffman, J. M., & Nuovo, S. D. (2015). Inclusive education in Italy: description and reflections on full inclusion. *European Journal of Special Needs Education*. 30(4), 429–443. <https://doi.org/10.1080/08856257.2015.1060075>
- Breitkreuz, C. (2017). *Factors affecting high school students' career choices and implications for teaching career education*. University of Alberta. <https://doi.org/10.7939/R38W38H3X>
- Civitta Eesti AS (2017). *Õppe- ja karjäärinõustamise programmi vahehindamine*. Haridus- ja Teadusministeerium. https://www.hm.ee/sites/default/files/aruanne_1.pdf?fbclid=IwAR0zi0tPC-2oV5eSD3M1yXkwQDBbrWRpFoOcu_wfkm7UhIjQYWgP-FTqfNk
- Cook, J. (2017). *Motivation through Relevance: How Career Models Motivate Student Career Goals* [Doctoral dissertation, Arizona State University]. <https://core.ac.uk/download/pdf/97833592.pdf>
- Cross, D.S., Runions, K.C., Resnicow, K. A., Britt, E. F. & Gray, C. (2018). Motivational interviewing as a positive response to high-school bullying. *Psychology in the Schools*, 464–475. <https://doi.org/10.1002/pits.22120>
- Csillik, A. (2015). Positive Motivational Interviewing: Activating Clients' Strengths and Intrinsic Motivation to Change. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 45(2), 119–128. <https://doi.org/10.1007/s10879-014-9288-6>
- Duarte, M. E. (2017). Career counseling research-practise disparities: What we know and what we need to know. *South African Journal of Education*. 37(2), 1–7, <https://doi.org/10.15700/saje.v37n4a1486>

- Eesti Vabariigi põhiseadus. (1992). *Riigi Teataja I*, 26, 349; *Riigi Teataja I*, 15.05.2015, 2. <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002?leiaKehtiv>
- Euroguidance Denmark, The Danish Agency for Higher Education. (2014). *Guidance in Education – The educational guidance system in Denmark*. https://ufm.dk/publikationer/2014/filer-2014/guidance_in_education_2014_pdfa.pdf
- Gümnaasiumi riiklik õppekava. (2011). *Riigi Teataja I*, 14.01.2011, 2; *Riigi Teataja I*, 28.07.2020, 13. <https://www.riigiteataja.ee/akt/128072020013?leiaKehtiv>
- Habicht, A., & Kask, H. (2016). *Teekond erilise lapse kõrval*. Eesti Puuetega Inimeste Koda. <https://www.epikoda.ee/wp-content/uploads/2012/03/Teekond-erilise-lapse-k%C3%B5rval.pdf-WEB.pdf>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2017). *Õppe- ja karjäärinõustamise programm 2018–2021*. https://www.hm.ee/sites/default/files/5_oppe-_ja_karjaarinoustamise_programm_2018-2021.pdf
- Tugispetsialistide teenuse kirjeldus ja teenuse rakendamise kord. (2018). *Riigi Teataja I*, 27.02.2018, 10. <https://www.riigiteataja.ee/akt/127022018010>
- Üliõpilaste riiklike stipendiumite liigid, suurused ning nende määramise üldtingimused ja kord. (2019). *Riigi teataja I*, 22.08.2019, 11; *Riigi Teataja I*, 25.09.2020, 2. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122082019011?leiaKehtiv>
- Haug, P. (2017). Understanding inclusive education: ideals and reality. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 19(3), 206–217. <http://doi.org/10.1080/15017419.2016.1224778>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2018). *Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkondade arengukavade 2017. aasta tulemusaruanded*. https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_tulemusvaldkondade_2017_aruanded_0.pdf
- Järva, J., Jurs, K., Kinkar, V., Lehtsalu, M., Lään-Saarik, K., Pöld, M., Rumberg, T., Traumann, T., Valk, K., & Vilu, A. (2018). *Karjäärinõustamise käsiraamat*. SA Innove. http://kny.ee/wp-content/uploads/2019/09/Karj%C3%A4%C3%A4rin%C3%B5ustamise-k%C3%A4siraamat_2018_INNOVE.pdf
- Kivirand, T., Leijen, Ä., Lepp, L., & Malva, L. (2020). Kaasava hariduse tähendus ja tõhusa rakendamise tegurid Eesti kontekstis: õpetajaid koolitavate või nõustavate

- spetsialistide vaade. *Eesti Haridusteaduste ajakiri*, 8(1), 48–71,
<https://doi.org/10.12697/eha.2020.8.1.03>
- Klonek, F.E., Wunderlich, E., Spurk, D., & Kauffeld, S. (2016). Career counseling meets motivational interviewing: A sequential analysis of dynamic counselor- client interactions. *Journal of Vocational Behavior* 94, 28–38.
<https://doi.org/10.1016/j.jvb.2016.01.008>
- Kreepipuu, T., & Jaggo, I. (2018). *Õpingute jätkamine pärast üldkeskharidust*. Haridus- ja Teadusministeerium.
https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/keskhariduse_jatk_kreepipuu.pdf
- Kõrgesaar, J. (2020). *Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitlusse*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/69494/sissejuh_hariduslike_erivajadus_kastilus_veebi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Laherand, M.-L. (2010). *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ Sulesepp.
<http://dspace.ut.ee/handle/10062/68249?locale-attribute=et>
- Lokk, A. (2018). *Eesti karjäärinõustamise teenuse tõhustamine läbi digitaalsete lahenduste rakendamise* [Magistritöö, Tallinna Tehnikaülikool, Ärikorralduse instituut]. Digikogu. <https://digikogu.taltech.ee/et/Item/61c691cc-db9a-4d54-8915-d626b3980fba>
- Maree, J. G. (2010). Brief Overview of the Advancement of Postmodern Approaches to Career Counseling. *Journal of Psychology in Africa*, 20(3), 361–367,
<https://doi.org/10.1080/14330237.2010.10820387>
- McCoy, S., Shevlin, M., & Rose, R. (2019). Secondary school transition for students with special educational needs in Ireland. *European Journal of Special Needs Education*. 35(2), 154-170. <https://doi.org/10.1080/08856257.2019.1628338>
- Miller, W. R., & Rollnick, S. (2012). *Motivational interviewing, Helping people change* (3rd ed.). The Guilford Press.
- Mitchell, D. (2016). Kaasavad haridusstrateegiad kaasava hariduse juhtriigist Uus-Meremaal. *Eesti Haridusteaduste ajakiri*, 4(2), 8-18,
<https://doi.org/10.12697/eha.2016.4.2.02>

- Lai, K. (2014). *Motiveeriva intervjuu kasutamise vajadus psühhosotsiaalses rehabilitatsioonis*. [Lõputöö, Pärnu kolledž, Sotsiaaltöö korralduse osakond]. DSpace. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/43735/lai_kart.pdf.
- Naar-King, S., & Suarez, M. (2011). *Motivational Interviewing with Adolescents and Young Adults*. The Guilford Press.
- National Council for Special Education. (2014). *Children with Special Educational Needs*. <https://ncse.ie/wp-content/uploads/2014/10/ChildrenWithSpecialEdNeeds1.pdf>
- Niinepuu, T. (2015). *Erikoolide 9. klassi õpilaste hinnangud enda teadlikkusele kutseõppe võimaluste, vastava info saamise allikate ning edasiõppimise otsustamise mõjutegurite kohta* [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool, Haridusteaduste Instituut]. DSpace. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48055/triin_niinepuu.pdf
- Pincus, R., Bridges, C. W., & Remley, T. P. (2019). School Counselors Using Motivational Interviewing. *Journal of Professional Counseling: Practise, Theory & Research*, 45(2), 82–94. <https://doi.org/10.1080/15566382.2019.1646083>
- Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus. (1999). *Riigi Teataja I*, 22.03.2021, 11. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/122032021011?leiaKehtiv>
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2010). *Riigi Teataja I*, 41, 240; *Riigi Teataja I*, 16.04.2021,6. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410?leiaKehtiv>
- Põlda, H., & Aava, K. (2016). Andekus kui haridusliku erivajaduse tähenduse konstrueerimine Eesti muutunud õpikäsitluse kontekstis. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 4(2), 89–117. <https://doi.org/10.12697/eha.2016.4.2.05>
- Reinke, W. M., Herman, K. C., & Sprick, R. (2011). *Motivational Interviewing for Effective Classroom Management. The Classroom Check-Up*. The Guilford Press.
- Rochat, S. (2019). Effects of Motivational Interviewing Training in Career Counseling: A Pilot Study. *Journal of Career Development*. 46(2), 280–294. <https://doi.org/10.1177/0894845317745380>
- Rochat, S., & Rossier, J. (2016). Integrating motivational interviewing in career counseling: A case study. *Journal of Vocational Behavior*, 93, 150–162. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2016.02.003>
- Rollnick, S., Kaplan S. G., & Rutschman, R. (2016). *Motivational Interviewing in Schools. Conversations to Improve Behavior and Learning*. The Guilford Press.

- Räis, M.-L., Kallaste, E., & Sandre, S.-L. (2016). *Haridusliku erivajadusega õpilaste kaasava hariduskorralduse ja sellega seotud meetmete tõhusus*. Eesti Rakendusuringute Keskus Centar. <https://centar.ee/uus/wp-content/uploads/2017/01/Pohiraport-final.pdf>
- SA Innove (2020). *Juhendmaterjal õpilase toetamiseks koolis*. <https://rajaleidja.innove.ee/wp-content/uploads/2020/02/Juhendmaterjal-%C3%B5pilase-toetamiseks-koolides-07.02.2020.pdf>
- Statistikaamet. (2020). *HT12: Õpe üldhariduskoolides* [andmebaas]. https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu__haridus__uldharidus/HT12
- Statistikaamet. (2021). *THV23: Puudega inimesed vanuserühma, soo ja maakonna järgi* [andmebaas]. https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu__tervishoid__puudega-inimesed__uldandmed/THV23/table/tableViewLayout1
- Serbak, K. (2019). *Andekad Eesti hariduses*. Tartu: Haridus ja Teadusministeerium. https://www.hm.ee/sites/default/files/andekad_eesti_hariduses_kadi_serbak.pdf
- Tartu Herbert Masingu Kool. (s. a.-b). *Õpilase individuaalsusest lähtuvad lahendused*. <https://masing.tartu.ee/>
- Tartu Herbert Masingu Kool. (2021, 4. jaanuar). *Rehabilitatsioonikeskus*. <https://masing.tartu.ee/rehabilitatsioonikeskus>
- Tartu Herbert Masingu Kool. (2018, 13. veebruar). *Õppetöö*. <https://masing.tartu.ee/oppetoo/>
- Tartu Herbert Masingu Kool. (2019, 12. november). *Ajalugu*. <https://masing.tartu.ee/koolist/meie-koolist/ajalugu>
- Tartu Herbert Masingu Kool. (s. a.-a). *Tartu Herbert Masingu Kooli gümnaasiumi õppekava. Üldosa*. https://masing.tartu.ee/images/Doc/Dokumendid/Gymnaasiumi_opppekava_yldosa_1.pdf
- Tartu Herbert Masingu Kooli põhimäärus. (2020). *Riigi Teataja IV*, 29.12.2020, 106. <https://www.riigiteataja.ee/akt/429122020106>
- Tire, G., Puksand, H., Lepmann, T., Henno, I., Lindermann, K., Täht, K., Lorenz, B., & Silm, G. (2019). *PISA 2018 Eesti tulemused Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused funktsionaalses lugemises, matemaatikas ja loodusteadustes*. https://www.hm.ee/sites/default/files/pisa_2018-19_raportweb.pdf

- Tomberg-Tohter, K. (2013). *Põhikooli lõpetavate lihtsustatud õppeastme õpilaste ja nende vanemate ootused noorte edasiseks ametiõppeks*. [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool, Haridusteaduste instituut]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/31991>
- Tööturuteenuste- ja toetuste seadus. (2005). *Riigi Teataja I*, 54, 430; *Riigi Teataja I*, 08.07.2020, 12. <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122010016?leiaKehtiv>
- Uulimaa-Margus, U., & Jürjen, T. (2012). Motiveeriva intervjuerimise omandamise tasemed ja tagasisidesüsteem MITI. *Sotsiaaltöö*, 2, 51–53
- Wamala, S. (2010). Introduction. In *Second International Conference on Motivational Interviewing* (pp. 2–3). Swedish National Institute of Public Health. <https://www.emita.ee/wp-content/uploads/2011/11/ICMI-2010-Abstract-Program-Book-webb.pdf>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/36419>

Lisa 1. Intervjuu kava

Enne intervjuu algust tutvustatakse õpilasele ennast, et luua mugavam ja sõbralikum õhkkond. Lisaks selgitab intervjuueerija lõputöö eesmärki, uurimuse teemat ning kuidas intervjuu protsessi läbi viiakse. Intervjuueeritavalt küsitakse luba salvestamiseks ning põhjendatakse konfidentsiaalsuse printsiipi.

Töö eesmärk välja selgitada Tartu Herbert Masingu Kooli 12. klassi õpilaste karjäärivalikud ettepanekute tegemiseks juhtkonnale karjääriõppes muudatuste tegemiseks.

Intervjuu koosneb neljast etapist (kaasamine, fokuseerimine, esilekutsumine ja planeerimine), mis on motiveeriva intervjuueerimise vestlusmustrid.

Esimene etapp **KAASAMINE** (tutvumine, keskkonna loomine)

1. Kuidas sul läinud on? Kuidas sul koolis läheb?
2. Mis sulle kooli juures kõige rohkem meeldib?
3. Mis on sulle kooli juures kõige olulisem?
4. Mis on sinu jaoks kooli juures pisut keerulisem olnud?
5. Millises aines sul kõige paremini läheb?
6. Nüüd kui sa oled lõpetamas gümnaasiumi, millised on su mõtted, mida teha edasi?" (Kui vastus, et edasi õppima minna, siis kas valikus on ülikool või kutseharidus)
7. Millisena näed sa end viia aasta pärast?" Mis selles sind kõige rohkem kõnetab?

Teine etapp **FOKUSEERIMINE** (liikumine rohkem karjääri teemale)

8. Kui oluline on sinu jaoks jätkata õpinguid/tööle minna?
9. Millises valdkonnas sa end töötamas näed?
10. Kas sa oskaksid nimetada 2-3 ametit, kus sulle meeldiks tööd teha?
11. Mis sa arvad, mis oskused sind toetavad?
12. Kui palju abi oled saanud karjääriõpetusest?

Lisa 1 järg

Kolmas etapp ESILEKUTSUMINE

13. Kui palju sul on infot edasiste õppimisvõimaluste kohta?
14. Mis sa arvad, mis oskused sind toetavad?
15. Skaalal 1-10 (1 kõige vähem tähtsam, 10 väga tähtis)
  1. Kui keeruline on sinu jaoks karjäärivaliku tegemine? Mis selle keeruliseks teeb?
  2. Kui oluline on sinu jaoks sõprade toetus? Kuidas nad sind toetavad?
  3. Kui oluline on sinu jaoks pere toetus? Kuidas nad sind toetavad?
  4. Kui oluline on sinu jaoks kooli toetus? Kuidas kool sind toetab?''

Neljas etapp PLANEERIMINE

16. Mis on sul vaja teha, et pääseda valitud kooli õppima?
17. Mis sind toetab edasiste plaanide osas?
18. Millist tuge vajaksid koolilt karjäärivalikute tegemisel?
19. Millised on su järgmised sammud eesmärgi saavutamisel?
20. Mis võib sind takistada sinu plaanide tegemisel? Kuidas seda ületada?
21. Mis sind varem on aidanud keeruliste plaanide elluviimisel?

Intervjuu lõpetamine:

Intervjuu lõpetamisel võetakse intervjuueeritavalt tagasiside, kuidas õpilane end tunneb.

SUMMARY

USING MOTIVATIONAL INTERVIEW AMONG 12TH GRADE STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS TO DETERMINE FURTHER CAREER CHOICES BASED ON THE EXAMPLE OF TARTU HERBERT MASINGU SCHOOL

Pille-Riin Meikop

In Estonia there are two schools where students with special needs can study at the upper secondary school level. One of them is THMK, which has been teaching children with special needs since 1992. The school is attended by students with various health conditions: children with autism spectrum disorders, emotional disorders, mood disorders, traumatic experiences, and various chronic somatic diseases, as well as children with severe mobility impairments.

The aim of this thesis is to find out the career choices of the 12th grade students of Tartu Herbert Masingu School for making proposals to the management for making changes in career education. Based on the aim of the work, the research question is the following: what influences the further career choice of 12th grade students of Tartu Herbert Masing School?

To achieve the goal of the thesis, nine individual interviews were conducted using the motivational interviewing method. The results of the interviews will be presented to the THMK management so they could make necessary career education changes.

Summing up the results of the theoretical part of the thesis it can be said that career education in schools is important, but it is not a compulsory subject. Raising students' awareness of career choices is very important, because it gives them the necessary knowledge and choices they can make after leaving school. Students with special educational needs need more attention and counseling when they make career choices.

Although the number of students with special educational needs is growing in schools, there are not enough support specialists. Motivational interviewing method is very suitable for career counseling, which provides an opportunity to make contact with the students, to help them with their concerns and to increase the motivation of upper secondary school graduates while they are trying to find solutions.

Based on the results of the interviews conducted for this thesis, the author will send students' thoughts and recommendations to THMK for making further changes in career education. Based on these interviews it can be concluded that students would like to see a more personal approach. Students suggested that career education sessions could take place at least twice a year and during the first half of the day. They would also like to meet people from different professions and visit schools to learn about curricula on the spot.

The author believes that individual counseling of students and the introduction of different professions are very important. Students have different choices and supporting students is very important for increasing their self-confidence and giving them better guidance.

Students have choices about what to do, but they feel insecure because they do not know how they will manage to graduate. Due to the epidemic and distance education, many students have poor grades, and the uncertainty causes them great anxiety.

The author conducted the interviews using the motivational interviewing method. The author confirmed that this method is very effective in communicating with students and is suitable for communicating with and counseling students in career education.

In conclusion, the author can say that both the aim of the study and the question were answered and fulfilled. Students need more attention in career education and changes in THMK are necessary. In the future a study can be done to find out what choices the students made and how they are doing. The author of the thesis also finds it very important to study how to support students with special educational needs after they have graduated from upper secondary school.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Pille-Riin Meikop,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Motiveeriva intervjuerimise meetodi rakendamine hariduslike erivajadustega 12. klassi õpilaste edasiste karjäärivalikute väljaselgitamiseks tartu herbert masingu kooli näitel“, mille juhendajaks on Anu Aunapuu, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teostreprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguste kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Pille-Riin Meikop

14.05.2021